

tidligere havde afløst til den førnævnte Pris“. Overenskomsten blev saaledes efter Andragerens Formening kun indgaaet i den bestemte Tillid til, at de nævnte Løfter vilde blive opfyldte, naar Lejligheden gaves, og nu skulde den faktisk bestaaende Uensartethed i de forskellige Vederlags Størrelse vise, at Løfterne ikke vare blevne opfyldte. — Herom bemærkes først, at Andragerne maatte have Bevisbyrden for, at der overhovedet var afgivet saadanne Løfter. Overenskomsterne indeholde ikke det mindste derom. Det hedder tværtimod i disse⁸⁾, at Arvefæsterne „ubetinget“ eller „uden Indsigelse“ og med bindende Virkning for sig og Eftermænd indgik paa Afløsningen. Løfterne maatte altsaa have været rent mundtlige. Andragerne have nu ogsaa søgt at føre Beviset, idet de have tilvejebragt en Del Erklæringer fra forskellige Personer; men disse Erklæringer gaa rigtignok i Hovedsagen kun ud paa, at de vedkommende have hørt deres Forældre eller andre fortælle, at de nævnte Løfter vare givne i sin Tid. Her er altsaa ikke Tale om noget egentligt Bevis; men det skal paa den anden Side indrømmes, at den indbyrdes Overensstemmelse mellem de forskellige Erklæringer gøre det til en vis Grad sandsynligt, at Statens befuldmægtigede kunne have brugt den Fremgangsmaade at love Arvefæsterne det billigere Vederlag, hvis et saadant blev tilstaaet andre. Løfterne synes saaledes at have været anvendte for at lette Indgaaelsen af Overenskomsterne; men det maa dog samtidig fastholdes, at selv om det forholder sig saaledes som paastaat, har Afgivelsen af disse Løfter i Virkeligheden været uden al praktisk Betydning med Hensyn til Afløsningens Størrelse. Naar Andragendet nemlig formener, at Vederlagens faktiske Uensartethed skulde være et Udtryk for, at Løfterne ikke ere blevne opfyldte, da er denne Antagelse bygget paa den urigtige Forudsætning, at alle Vederlagene ere fastsatte ved Overenskomst. Efter det foran oplyste beviser Uensartetheden intet i den nævnte Henseende, thi den skyldes kun den Omstændighed, at Hjemmelen for, at Afløsning overhovedet kunde finde Sted, har været bygget paa forskellige Principper igennem Tiderne. Herom skal bemærkes følgende: I den foregaaende Fremstilling ere Høoverivederlagene henførte til 3 Klasser. Med Hensyn til de 2 første Klasser kommer Spørgsmaalet om mulige Løfters Betydning ikke frem; thi hverken de *Rentekammerbevillinger*, som angik en egentlig Afløsning og fastsatte et højere Vederlag end 4 Mark, eller *Afløsningskendelsen* kunne tænkes ledsagede af saadanne Løfter. Andragendet nævner jo ogsaa kun Løfterne i Forbindelse med Omtalen af *Afløsningsoverenskomster*, og herefter vedrøre Løfterne da kun den 3die Klasse Vederlag, eller de ved de „mindelige Foreninger“ fastsatte. Disse Vederlag ere ganske vist baade de højeste og fleste i Antal; men *da Vederlagene netop alle ere lige høje*⁹⁾, har der aldrig været Lejlighed til at opfylde Løfterne. Hermed bortfalder i øvrigt det Spørgsmaal, hvorvidt Staten overhovedet kunde være forpligtet ved de Løfter, som dens befuldmægtigede afgav stik imod de Regler, som de (ifølge de kgl. Resolutioner) havde at følge i det dem betroede Hver.

Ifølge foranstaende kan den i Andragendet anførte Begrundelse for at ned sætte de forskellige Høoverivederlag ikke holde Stik, og Andragerne have formentlig heller ikke af andre Grunde noget *Retskrav* paa at se den forhaandenværende Tilstand forandret. Men Spørgsmaalet bliver herefter, om der dog ikke kan tilkomme Andragerne et *Billighedskrav*. Det kan da ikke nægtes, at der i sig selv er noget *ubilligt* i, at Høoveriet er blevet afløst til de forskellige Tider paa saa forskellige Maader, eller efter saa uensartede Hensyn. Særlig kan det naturligvis synes urimeligt, at det netop var de mange Arvefæstere, som viste sig villige til at indgaa paa de mindelige Foreninger, der maatte bøde med det dyreste Vederlag for deres Føjelighed, medens de færre, der vare uvillige, slap billigere fra den hele Affære ved Afløsningskendelsen. Herved maa det imidlertid bemærkes, at det ubillige i denne Forskel mellem Overenskomsterne og Afløsningskendelsens Vederlag ikke kan falde *Staten* til Last; thi den var jo ikke Herre over, hvorledes Afløsningskendelsen vilde falde ud, men maatte bøje sig for denne, lige saavel som Arvefæsterne. Og det urimelige i, at de mange og villige Arvefæstere maatte betale det højeste Vederlag, synes overhovedet at svinde noget ind, naar det erindres, at Overenskomsternes Indgaaelse dog var en

⁸⁾ Se Arkivsag J. Nr. G. D. J. 698/1854.

⁹⁾ I Td. Havre pr. Td. Hartkorn. Ifølge de kgl. Resolutioner kunde ingen Arvefæster slippe billigere end med dette Vederlag.